

ŽEMĖS ŪKIO KOOPERACIJOS ŽINIŲ SKLAIDA

GERŪJŲ UŽSIENIO PRAKTIKŲ
ANALIZĖ

VĖJŪNA ŽALALYTĖ
TOMAS JANKUS
2019

TURINYS

- 3** AKIS
- 6** BELGIJA
- 7** ISPANIJA
- 8** ŠVEDIJA
- 9** JAV
- 10** KANADA
- 11** AIRIJA
- 12** OLANDIJA
- 13** GRAIKIJA
- 13** SUOMIJA
- 14** LATVIJA
- 15** APIBENDRINIMAS

AKIS

Žemės ūkio žinių ir inovacijų sistema (ang. *Agricultural knowledge and innovation system (AKIS)*) apibūdina žinių dalijimąsi šalyje. AKIS sistema skirta paaiškinti žinių ir informacijos sklaidą bei kaip tuos procesus sustiprinti. Tai jungia asmenis ir organizacijas iš viešojo ir privataus sektoriaus, skatina kartu mokytis, kurti bei skleisti ir dalintis žemės ūkio žiniomis ir inovacijomis.

Mokslo ir švietimo įstaigos

Mokslininkai ir tyrėjai

Ūkininkų organizacijos ir asociacijos

Ūkininkai

AKIS

Konsultantai ir lektoriai

Konsultavimo tarnybos ir agentūros

Idėjų kalvės

Valstybinės institucijos

Anksčiau galėjo atrodyti, kad pakanka dirbti su moksliniais tyrimais ir perduoti juos ūkininkams. Tačiau šiandien norint išlaikyti žemės ūkio ir maisto gamybos konkurencingumą bei kaimo vietovių gyvybingumą, būtina taikyti naujus žinių ir patirties dalinimosi būdus.

Ūkininkai turi turėti nuolatinę prieigą prie patikimų ir tinkamų žinių šaltinių, kad galėtų taikyti inovacijas, sėkmingai spręsti problemas ir reaguoti į naujas plėtros galimybes.

SCAR

AKIS

Agricultural Knowledge and Innovation Systems

AKIS in transition - a reflection paper, 2012

AKIS Stimulating creativity and learning, 2018

AKIS

„Linijinis žinių perdavimo“ modelis, kai mokslininkai, tyrėjai ir techniniai ekspertai sprendžia žemės ūkio problemas, o paskui tai perduoda žemdirbiams - tampa nebeaktuali. Ūkininkų tarpusavio mokymasis (*angl. peer to peer learning*) atsiduria dėmesio centre, todėl konsultantai pradeda dirbti su interaktyviomis priemonėmis, kad labiau prisidėtų prie inovacijų skatinimo. Naujos žiniasklaidos ir informacinių technologijų formos taip pat suteikia perspektyvų bendrai kurti žinias ir dalytis patirtimi, kurių ypač reikia siekiant išspręsti kompleksinius žemės ūkio iššūkius su kuriais susiduria žemės ūkio subjektai.

AKIS Stimulating creativity and learning, 2018

AKIS in Europe: Weak or strong, fragmented or integrated? 2015

„**Žemės ūkio ateitis - žinių žemės ūkis. Bet turime užtikrinti, kad tai vyktų sklandžiai.**“

Phil Hogan, Europos komisijos komisaras žemės ūkiui ir kaimo plėtrai

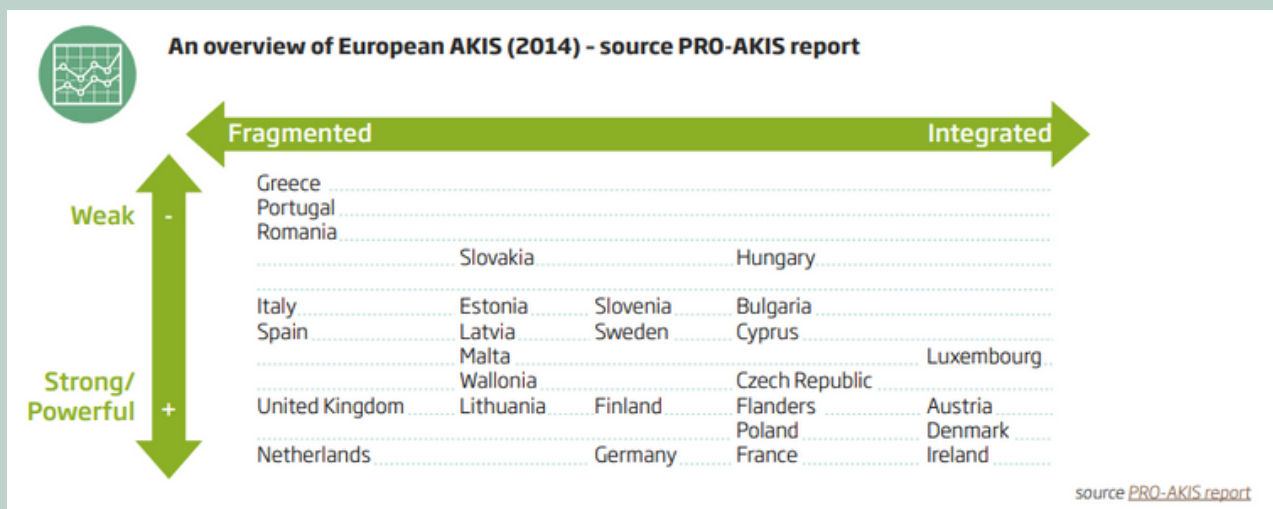
AKIS

AKIS sistemos dėl įsitvirtinimo nacionalinėse institucijose, įstatymuose ir kultūroje, nėra tarp šalių tiesiogiai palyginamos. Tačiau AKIS gali būti vertinama pagal du kriterijus: stiprumą (*angl. strength*) ir integracijos lygį (*angl. level of integration*).

„Stiprus“ rodo, jog nacionaliniu lygiu veikia įtakingos organizacijos, kurios užtikrina žinių sistemos funkcionavimą. Tai taip pat rodo, jog AKIS sistemai yra prieinamos valstybinės investicijos, skirtos konsultavimo tobulinimui, žinių dalinimuisi ir sklaidai.

Galiausiai, šis kriterijus atspindi, ar ūkininkus pasiekia žinios ir, ar jie naudojami konsultacijomis paremtomis žinių dalinimusi.

Aukštas „integracijos lygis“ rodo, jog yra veikiantys gerai koordinuoti žinių tinklai, kuriuos palaiko nacionalinė AKIS politika. Suskaldytoje AKIS sistemoje ryšiai tarp AKIS sistemos veikėjų gali ir egzistuoti, tačiau jie dažnai yra nekoordinuoti. Dažnai atvejais AKIS sudarančios institucijos veikia savo nuožiūra, konkuruoja tarpusavyje ir siekia labiau naudoti sau nei žemės ūkio subjektams. Fragmentacija gali sumažinti AKIS sistemos galimybes patenkinti ūkininkų žinių poreikius.

AKIS and advisory services in Lithuania, 2014

AKIS in Europe: Weak or strong, fragmented or integrated? 2015

AKIS Stimulating creativity and learning, 2018

„ŽINIŲ KOOPERATYVAI“

- ▶ Įkurti „žinių kooperatyvai“ ir „kiaulių akademija“ siekiant pagerinti Flandrijos kiaulių fermų pelningumą.
- ▶ Žinios ir tyrimų rezultatai ūkiuose tapo prieinamesni ir sudarė galimybę keistis informacija tarp kiaulių augintojų.
- ▶ Gento universiteto tyrimas parodė, kad duomenys apie daugelį šio regiono kiaulių fermų nebuvo tinkamai renkami, analizuojami ir naudojami. Todėl nauja iniciatyva ūkininkams suteikė galimybę palyginti veiklos rezultatus ir rasti bendrus sprendimus.

PAGERĖJĘ VEIKLOS REZULTATAI

- Rezultatų ir sąnaudų palyginimas
- Išlaikomas duomenų konfidencialumas

ŽINIŲ IR INFORMACIJOS DALINIMASIS

- Suburti bendrų savybių ūkiai
- Reguliarūs susitikimai
- Skirtumų ir praktikų analizė

MOKSLINIO INSTITUTO TARPININKAVIMAS

- Kviečia ir motyvuoja ūkininkus
- Tyrimų rezultatus paverčia praktinėmis programomis

”

„Jei, kaip ūkininkas, nori padaryti progresą, turi dalintis savo ūkio duomenimis su kolegomis. Tik taip gali gauti informacijos ir iš kitų. Pasidalinę savo ūkio duomenimis, galime pagerinti ūkio valdymą. Kartu mes tampame konkurencingesni“ - ūkininkas Filip Bonte

„TARPUSAVIO MAINAI“ IR „ŪKININKAS ŪKININKUI“ *Peer-to-peer exchange* *Farmer-to-farmer*

Pagrindinis šio projekto tikslas - skatinti perėjimą prie ekologinio ūkininkavimo, naudojant novatoriškus patirtimi grįstus mokymo būdus. Siekiant sukurti ir sustiprinti dialogą tarp tradicinių ir ekologinių ūkių, taikomas kolektyvinis požiūris, kuris yra grindžiamas tarpusavio žinių ir patirties mainais. Šis būdas yra paremtas paprasta ir aiškia komunikacija, jog būtų labiau skatinamas ūkininko inovatyvumas ir žinių perdavimo gebėjimų stiprinimas. Be to, tai skatina dalyvius mokytis vieniems iš kitų, dalijantis ne tik informacija ir taikomais metodais, bet taip pat ir savo patirtimi, kūrybiškumu bei žiniomis.

Įvairios veiklos, tokios kaip lauko dienos, mokymosi sesijos, vizitai ūkiuose, dirbtuvės ir ūkininkų susitikimai, buvo organizuojami siekiant sustiprinti geresnį žinių perdavimą tarp ūkių ir paskatinti kooperaciją tarp tradicinių ir ekologinių ūkių.

AKIS Stimulating creativity and learning, 2018

Taip pat buvo sukurta ekologinio ūkininkavimo skatinimo grupė, kuri plačiau dalinosi ekologinio ūkininkavimo žiniomis, įtraukiant privalumus ir iššūkius susijusius su ekologine produkcija. Šios grupės tiesiogiai skatino įvairias socialines, ekonomines ir technines iniciatyvas, kurios prisidėjo prie ekologinio ūkininkavimo plėtros.

Šios grupės nariai pastoviai rėmėsi žemės ūkio konsultantais ir ekspertais, kurie dalinosi techniniais, logistiniais ir finansiniais patarimais.

Per trejus projekto vykdymo metus, „ūkininkas ūkininkui“ metodas įtraukė dirbtuvių ir mokymų renginius kartu su praktinėmis pamokomis, kurios sudarė virš 50 % viso mokymams skirto laiko.

Vienas iš šio metodo rezultatų - tradicinių ir ekologinių ūkių ūkininkų sujungimas dalintis patirtimi ir žiniomis bei įveikti baimes kartu.

Taigi, praktinė patirtis ir dalinimasis žiniomis gali palengvinti perėjimą prie ekologinio ūkininkavimo, sutelkiant ekologinius ūkius, kurie yra pasiryžę perduoti ir dalintis savo „know-how“.

TINKLŲ KŪRIMAS IR KEITIMASIS ŽINIOMIS

Networking and knowledge exchange

Vietos ekologinių pašarų rinka ir prieinamumas yra gerinamas per tinklų kūrimą ir žinių dalinimąsi. Tai paskatino sukurti ir išvystyti internetinės prekybos platformą, kurioje ūkininkai bendradarbiaudami gali pirkti ir parduoti gyvulių pašarus.

Projekto „*Protein Tips*“ tikslas buvo padidinti vietinę pašarų produkciją, kaip atsaką į klimato kaitą ir sumažinti sojos pupelių importą baltyminiam pašarui gaminti. Tyrimai parodė, jog vietiniai pašariniai pasėliai reikšmingai prisideda prie Švedijos žemės ūkio draugiškumo klimato kaitos atžvilgiu.

Vis dėlto, ūkininkai nebuvo linkę gaminti vietinį pašarą dėl mažo derliaus, kuris gali būti užkrėstas kenkėjais.

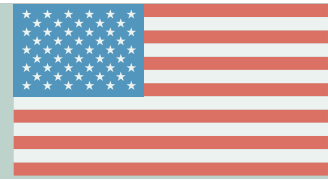
Kadangi gyvulininkystės ūkiai patys nepajėgė padengti viso pašarų poreikio dėl dirbamos žemės stokos, buvo inicijuotas tinklas suburti augalininkystės ir gyvulininkystės ūkininkus, taip siekiant sumažinti priklausomybę nuo importuojamų pašarinių grūdų.

Vietinės pašarų gamybos žinių ir informacijos sklaidai buvo pasitelkti informaciniai lankstinukai ir straipsniai žiniasklaidos priemonėse, radijo interviu, filmai, mokymai ir lauko dienos. Taip pat buvo sukurta internetinė svetainė, skirta keisti informacija tarp ūkininkų, norinčių pirkti ir parduoti pašarus. Be to, tinklas labai akcentavo novatoriškus kooperacijos būdus ūkininkams dalintis technika ir organinėmis trąšomis.

Rezultatai

- Paskatintas dialogas tarp mokslininkų ir ūkininkų, sukuriant ir plėtojant pašarų ir grūdų rinką.
- Ūkininkų kooperacija ir gerieji pavyzdžiai pašarų auginime padėjo įveikti vietinės pašarų gamybos iššūkius ir taikyti inovatyvias valdymo praktikas.

Diskusijų ciklas „Co-op Talks“

JAV Kooperatyvų Asociacija rengia diskusijų ciklą skirtą visų sektorių kooperatyvų lyderiams pasidalinti savo sėkmės istorijomis ir pasisemti idėjų. Tai puiki terpė jiems susiburti ir pradėti bendrą veiklą kartu. Ilgainiui vystosi sinergija tarp skirtingų sektorių ir stiprėja kooperatinis judėjimas. Ši veikla atliepia šeštąjį iš 7 kertinių kooperacijos principų – bendradarbiavimas tarp kooperatyvų. Panašią veiklą galėtų vykdyti ir Lietuvos Kooperatyvų Konfederacija.

Kooperatyvų plėtros ekspertų tinklas „CooperationWorks!“ (CW) įkurtas JAV žemės ūkio ministerijos. Idėja paprasta - užėjęs į betkurį CW centrą, asmuo gaus atsakymus ir jam padės įgyvendinti kooperatyvo steigimo idėją, pradedant nuo verslo plano parengimo ir baigiant vadovų apmokymų kursais. Vietos konsultantai dalinasi patirtimi ir semiasi įžvalgų iš plataus kolegų tinklo. Vykdomų švietimo programų tikslas - suteikti informaciją apie tai, kaip organizuoti, valdyti ir plėtoti kooperatyvo verslą.

Ūkininkų žinių mainai (angl. *Farmer-to-Farmer Exchange*)

Viena ūkininkų šeima ėmėsi iniciatyvos rengti metinius ūkininkų susibūrimus, nes pastebėjo, jog žemės ūkio konferencijose dažniausiai lankosi akademikai, prekybininkai, bet ne ūkininkai. Renginiai trunka 3 dienas, juose dalyvauja 100 asmenų, ir visi yra žemdirbiai. Vyksta neformalios diskusijos, darbas grupėse (*brainstorming*), idėjų mainai. Pradedantieji klausia patarimų, o patyrę dalinasi su kokiais sunkumais susidūrė ir kaip juos išsprendė.

Ontario, Kanadoje įsikūrė kooperatyvas (angl. Local Food and Farm Co-ops), kad teiktų organizacinę pagalbą visiems maisto kooperatyvams Ontario valstijoje. Rengia mokymus internetu ir gyvai, padeda kooperatyvams padėti vieni kitiems. Narius vienija noras paremti savo vietinę bendruomenę sveiku maistu, lygiu atlyginimu ir palaikyti vietos ūkininkus. Ši organizacija rengia mentorystės programą „ūkininkas ūkininkui“ (*peer-to-peer*), sujungdama labiau patyrusius su pradedančiais ūkininkauti, kad jie galėtų padėti išspręsti konkrečias problemas, remdamiesi savo patirtimi. Mentoriams atlyginama už skirtą laiką ir padengiamos kelionės išlaidos.

Konsultantų kooperatyvas „CoopZone“

Savarankiškas kooperacijos konsultantų tinklas, veikiantis valstybės mastu įsikūrė kaip kooperatyvas ir apjungia 100 narių-konsultantų, kurie užsiima kooperatyvų plėtra.

Profesionalus motyvuoja jungtis platus kontaktų tinklas, galimybė dalintis patirtimi ir žiniomis, padėti vieni kitiems spręsti kooperatyvų problemas. Jie gauna metodinę medžiagą, organizuojasi mokymus ir kelia savo kompetencijų lygį. Įkurta Kanados Kooperatyvų Sąjungos, o dabar finansiškai jau išsilaiko patys. Narystė kainuoja 130 € per metus.

KANADOJE ĮSIKŪRĘ KOOPERATYVAI KONSULTACIJOMS TEIKTI

coopzone
You're right. There is a better way.

Airijos žemės ūkio konsultavimo tarnyba („Teagasc“)

„Teagasc“ rengia programas pagal ūkininkų žinių poreikius, o savo konsultantų tinklą papildo kitais žemės ūkio informacijos teikėjais ir partneriais. Jie apmoko ir remia partnerius, augina ekspertų tinklą, dalinasi patirtimi. Konsultantai labai įvairūs: pramonės atstovai, žemės ūkio konsultantai, verslo konsultantai, ūkininkų organizacijos.

Rengiamos **ūkininkų diskusijų grupės** padeda stebėti ir skatinti pokyčius ir tokiu būdu ūkininkai pritaiko naujus ūkininkavimo būdus. Konsultantas atlieka patariančiojo koordinatoriaus funkciją, o ne instruktoriaus duodančio nurodymus. Pasak tyrimų, ūkininkai kurie dalyvauja grupėse ūkininkauja geriau ir pelningiau.

Airijos žemės ūkio ministerija finansuoja ūkininkų diskusijų grupes. Vyksta penki grupės susitikimai per metus, dalyvis įsipareigoja 3 -iems metams, gauna 750 € per metus; pasirašo ir įgyvendina savo ūkinės veiklos tobulinimo planą.

„Žemės ūkio konsultanto užduotis „jau nebe ūkininkų konsultavimas, bet sąlygų sudarymas ūkininkams mokytis iš kitų ūkininkų“, sako „Teagasc“ žinių perdavimo skyriaus vedėjas Tom Kelly.“

**PAVIENIŲ SUSITIKIMŲ NEPAKANKA.
GERIAU VEIKIA SUPLANUOTOS
PARTNERYSTĖS, KURIOSE EKSPERTAI
IR ŪKININKAI ĮSITRAUKIA Į
ILGALAIKIUS MAINUS IR ABIPUSIO
MOKYMOSI PROCESUS. VALSTYBĖS
INSTITUCIJOS GALI TEIKTI
STRUKTŪRINĘ PARAMĄ ŠIEMS
TINKLAMS.**

Skylark Fondas – žinių mainai ir tarpusavio mokymasis

Skylark grupė suburta paskatinti tvaraus ūkininkavimo metodus. Prasidėjo nuo privačios įmonės Heineken iniciatyvos sujungti grūdininkus tvaresnei, efektyvesnei gamybai. Dabar dalyvauja 400 ūkininkų ir 50 žinių ir tiekimo grandinės partnerių, įskaitant maisto perdirbėjus ir ūkininkų kooperatyvus.

Suorganizuota 320 regioninių grupių susitikimų siekiant pasidalinti žiniomis. Vieną grupę sudaro 10 ūkininkų,

SUJUNGUS ŪKININKUS BENDRAM TIKSLUI, JIE PRADEDA DALINTIS ŽINIOMIS IR MOKYTIS VIENI IŠ KITŲ, TAIP GIMSTA NAUJOS IDĖJOS IR INOVACIJOS.

” Mūsų ūkininkų grupė reguliariai susitinka, mes lankomės vienas kito ūkyje, mokomės vieni iš kitų patirties. Bendradarbiaujame su konsultantais ir kolegų grupėmis regioniniame klasteryje. Svarbiausia yra patirtis ir aktyvus keitimasis informacija “

GRAIKIJA

Bendradarbiavimo inkubatorius (angl. Collaboration Incubator) įkurtas Karditsos regiono plėtros agentūros. Jis keičia neigiamą žemės ūkio kooperatyvo įvaizdį, skatina inovatyvias bendras iniciatyvas, bei teikia organizacinę pagalbą kooperatyvui tik įsikūrus. Nemokamai suteikia profesionalias paslaugas, kaip buhalterija, padeda su verslo planu ir organizuojant paramos finansavimą. Inkubatorius jau padėjo įsikurti keliems kooperatyvams, kaip Psychantos, ir toliau rūpinasi narių kompetencijų ugdymu teikdami jiems kooperatyvo valdymo mokymus.

SUOMIJA

Tampere regiono **kooperacijos centras** yra informacinis punktas kooperatyvams. Čia teikiama naujausia informacija, ekspertų patarimai ir praktiški mokymai, susiję su kooperatiniu verslumu.

Kiekvienas norintis įsteigti kooperatyvą, čia gaus praktinių patarimų nuo pat pirmųjų įkūrimo žingsnių. Centras per pastaruosius 20 metų padėjo beveik 2000 žmonių įkurti daugiau nei 200 kooperatyvų.

Įsteigtas ekonomikos ministerijos, net 10 metų buvo finansuojamas valstybės lėšomis ir teikė kooperatyvams nemokamas paslaugas.

Suomijos konsultavimo tarnyba „ProAgria“ yra nariams priklausanti organizacija, kurių dauguma ūkininkai. Dėl šios organizacinės struktūros ūkininkai užtikrina savo interesus, vykdydami tiek savininko, tiek kliento vaidmenį.

Komandinis konsultantų darbas (angl. Advisory teams)

Latvijos kaimo konsultavimo ir mokymo centras (LLKC) nusprendė sudaryti patarėjų grupes, kurios spręstų ūkininkų problemas po 2008 m. krizės. Subūrė 8 patariamąsias grupes iš skirtingų sričių specialistų, kurios buvo apmokytos dirbti kartu. Šie surinko į krūvą pagrindines ūkių problemas, ir kartu jas apsvarstė grįžo pas ūkininkus su sprendimais. Taip ūkininkas gauna konsultantų tinklo ekspertines įžvalgas ir pritaikytus patarimus jo situacijai. Dalyvavo 140 ūkių.

Šiuo metu nėra duomenų saugyklos, kuri ūkininkams suteiktų tikslią informaciją apie Latvijoje prieinamas konsultavimo paslaugas. Atsižvelgiant į tai, kuriama internetinė platforma, skirta sutelkti į vieną vietą informaciją apie visas prieinamas konsultavimo paslaugas, kad ūkininkai galėtų greitai rasti tai, ko jiems reikia. Be to, platforma skatins ūkininkus siūlyti sritis, kuriose šiuo metu trūksta patarimų ir pagalbos. Lietuvoje tai galėtų būti skiltis Ž. Ū. Ministerijos puslapyje, ar informacinis pagalbos telefonas.

**SUTELKS Į VIENĄ VIETĄ
INFORMACIJĄ APIE VISAS
KONSULTAVIMO PASLAUGAS**

APIBENDRINIMAS

Peržvelgus šalių gerąsias praktikas, apibendrinant galima išskirti pagrindinius žemės ūkio žinių sklaidos būdus, kurie yra praktikuojami įvairiomis formomis ir gali būti pritaikomi kooperacijos žinių sklaidoje Lietuvoje.

Žinių dalinimasis

Siekiant su efektyvinti savo ūkio veiklą, padidinti pelningumą ir visada gauti naujausią informaciją - tarpusavio žinių dalinimasis yra to pagrindas. Ūkininkai dalindamiesi savo praktika ir veiklos rezultatais ne tik gauna patarimų iš kitų kolegų, ką ir kaip keisti ūkinėje veikloje, bet taip pat įveikia bendrus iššūkius ir kliūtis.

Mokymasis darant

Geriausiai perduodamos ir įsisavinamos žinios - per praktinius užsiėmimus. Ūkininkams svarbu artimoje aplinkoje pamatyti ir artimiau susipažinti su naujovėmis bei pajusti to apčiuopiamą naudą. Mokymosi veiklos, kaip lauko dienos, dirbtuvės, praktinės pamokos suteikia galimybę realiai pamatyti, kaip tai veikia.

Tarpusavio mainai

„Ūkininkas ūkininkui“ yra tarpusavio pasitikėjimo ir bendradarbiavimo stiprinimas. Nors ūkininkams pradžioje gali būti sudėtinga atskleisti ūkinės veiklos rezultatus ir sąnaudas, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tai atneša bendrų problemų analizavimą, priešasčių ieškojimą ir pelningumo padidėjimą.

Koordinatorių vaidmuo

Konsultantų ir mokslininkų vaidmuo, skatinant bei koordinuojant ūkininkų įsitraukimą į žinių sklaidą, siekiant diegti inovacijas ir didinti ūkinės veiklos našumą, yra nepakeičiamas. Ekspertų patarimai ir jų pagalba duomenų apdorojime ir perdavime praktinių priemonių formatu, skatina ūkininkus bendradarbiauti ir dalintis žiniomis.

Kooperacijos centrai

Kooperacijos plėtros centrai yra pasiskirstę regionuose ir veikia „vieno langelio principu“. Centrai suteikia visą reikalingą informaciją nuo kooperatyvo įkūrimo iki vadovų apmokymų.

Konsultantų tinklai

Konsultantai veikia koordinuotuose tinkluose, kurie suteikia jiems galimybę kelti kompetenciją, tarpusavyje dalintis patirtimi ir skleisti vieningo turinio metodinę medžiagą.